

Șahul ca exercițiu spiritual și salvare existențială

Chess as a spiritual exercise or existential salvation

GRIGOR MIHAI
COLEGIUL NAȚIONAL „DRAGOȘ VODĂ”
Clasa a XI-a
Profil Științele Naturii
Email: mihaigrigor2005@gmail.com

BOGDAN OTILIA RÓZA
COLEGIUL NAȚIONAL „DRAGOȘ VODĂ”
Clasa a XI-a
Profil Științele Naturii
Email: otiliabogdan1@gmail.com

ȘTIOPEI MARIA-CARINA
COLEGIUL NAȚIONAL „DRAGOȘ VODĂ”
Clasa a IX-a
Profil Matematică - Informatică
Email: stiopeicarinamari@gmail.com

Abstract

The project aims to follow how chess- one of the most beautiful sports invented by human- becomes a literary motif between three illustrative books, written by three artists from different eras and countries: Mihail Sadoveanu, Herta Müller and Walter Tevis.

Mihail Sadoveanu, considered the third great storyteller of Romanian literature, presents in "Aventurile șahului" how this game gives us solutions to the great existential problems.

Nobel laureate, Herta Müller, proposes a symbolic interpretation of the chess pieces in "Regele senclină și ucide".

Walter Tevis wins his readers with a mythic book about salvation through the passion for chess, namely "The Queen's Gambit".

Keywords: șah, pasiune, rege, damă, pion, competiție, soluție, geniu

Introducere

Șahul este un joc al minții. Pentru mulți înseamnă un hobby, o pasiune, un stil de viață. Dar pentru câte persoane ar putea șahul să depășească aria tehnică, semnificând ceva mai mult decât un mijloc de a-și dezvolta intelectul și de a-și asigura financiar existența? Noi ne-am angajat în misiunea de a demonstra, că până și un așa numit „joc” poate salva vieți omenești, determinând ascensiunea celor dispuși să-și depășească condiția precară. Așadar, să privim cu mai multă atenție poveștile adevăraților jucători de șah. Aceștia au multe de împărtășit.

Fig. 1. Imagine reprezentativă.
Site: <https://pin.it/4fIHodH>

„Aventurile șahului sau Soarele în baltă” de Mihail Sadoveanu

„Șahul este lupta împotriva erorii.” - Johannes Zukertort. [1]

Șahul, sportul minții este complexul joc pe care nu orice copil îl înțelege, dar pasionatul jucător știe să îl trăiască cu adevărat. După cum afirmă maestrul jucător polonez de șah că acesta nu este doar un joc ci și o luptă, aceeași idee o împărtășește și scriitorul român, marele pasionat de șah, Mihail Sadoveanu. O frumoasă operă de artă, după cum îmi place să o denumesc, o carte de prestigiu intitulată „Aventurile șahului sau Soarele în baltă” apare pentru întâia oară în anul 1933, bucurându-se de mare succes în lumea pasionaților de șah.

Mesajul transmis prin această carte este unul venit din vremurile de demult, din sudul Europei, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, pe meleagurile frumoasei Indii și apoi s-a răspândit mai departe în lume „Din India, a migrat spre Persia, și s-a răspândit în întreaga lume islamică după cucerirea musulmană din Persia.” [2]. Se spune că un împărat care s-a urcat tânăr pe tronul părintelui său, care nu a mai cunoscut până atunci greutățile țării și ale poporului, ținea morțiș să creadă că țara este o jucărie. Oamenii văzând că lucrurile nu merg întocmai bine au decis să îi trimită un brahman înțelept care să analizeze cum stau lucrurile. Înainte de a porni spre împărăție, vreme de o sută de zile au cugetat sub un smochin, gândindu-se ce e de făcut. La intrarea în împărăție solul i-a spus împăratului următoarele „ -O împărate slăvite, a cuvântat el închinându-se, află că eu sînt un sol al lui Dumnezeu. Ți-am adus un joc, ca să îl înveți și să înlături suferința de care ești cuprins. Iată această tablă care cuprinde șaiszeci și patru de căsuțe în două culori alternative. În fața ei se așează doi jucători: unul de-o parte și altul de alta. Fiecare își rânduiește pe două linii piesele sale: împărat, sfetnic, călăreți, soldați de rând.” [3], dorind să-l învețe tainele șahului.

Ideea transmisă de narator prin această scriere este că asemenea regulilor jocului de șah, orice împărat ar trebui să își conducă regatul. Odată făcută o mișcare la șah nu ar trebui să faci alta, lucru asemănător literaturii, trebuie să ai o minte ageră care să te ajute să miști pionul sau să poruncești calului să sară „Deci întâi cugetare și pe urmă hotărâre și statornicie!” [4]. La fel vieții de rând, calul are sărituri capricioase, nebunul are viclenii, iar clericii dau lovituri ascunse. Turnul de șah exprimă forța și dă lovituri puternice. Pionii stau înaintea „ei sînt prostimea, împinsă întotdeauna la sacrificiu.” [4]

Diferite tehnici de șah sunt folosite și în prezent în diferite domenii, de către majoritatea oamenilor. Mai demult acest sport a luat mare amploare, deoarece a fost învățat de regii și împărații omeniri, distribuindu-se mai apoi unui popor. Mihail Sadoveanu era un împătimit al acestui joc, de aceea a dorit să scrie despre acest subiect. De la Marea Unire (1918) încoace acest joc sau sport a fost practicat mai ales în rândul vârsnicilor, deoarece aceștia spun că îi ajută la gândire. O altă serie de cărți în care a fost folosit șahul este seria autoarei J.K. Rowling- Harry Potter unde se spune că „ În seria Harry Potter, a fost folosit cel mai vechi joc de piese de șah. Acesta a fost descoperit pe Insula Lewis din Scoția, dar a fost reazliat undeva prin Scandinavia și se crede că datează din secolul al XII-lea.” [5].

„Soarele în baltă sau aventurile șahului” propune o alegorie. În spatele brahmanului Sisa care a adus împăratului un joc ce nu putea fi plătit este un înțelept dispus să explice pas cu pas că viața poate fi înțeleasă în multe feluri dacă suntem dispuși să-i pătrundem tainele.

Așa cum un rege este singur, lipsit de putere dacă nu înțelege că forța nu este adânc ascunsă în inima poporului său, la un moment dat fiecare dintre noi ar putea descoperi în sine o putere care unită cu alta devine mult mai importantă.

Sisa vorbește aparent despre șah, dar toate trimiterile pe care le face duc la lecții importante de viață, despre istorie, prietenie, încredere, învățătură, lupte și divinitate.

În esență fiecare capitol al cărții devine o cale de a dobândi succesul în viață. Dintre toate, cea legată de succesul în căsnicia unui cuplu de jucători de șah se remarcă prin recursul de politețe. Niciodată bărbatul nu este bine să fie nepoliticos, câștigând o partidă de șah, jucată cu iubita soție.

Inovații ale șahului

Șahul este un joc al calculului, al memoriei și al strategiei. Memoria constă în numeroasele deschideri care, chiar și cu doar o subtilă schimbare în ordinea mișcărilor poate duce la experiențe ale jocului total diferite. Calculul constă în anticiparea a numeroase mișcări și evaluarea pozițiilor rezultate. Strategia este elementul creativ care constă în confecționarea pe moment a unui plan de atac sau de apărare.

Toate acestea sunt perfecționate în cursul a numeroase partide de șah. Pentru stăpânirea lor este necesară o lungă perioadă de timp, de meciuri jucate și de parteneri pe măsură, chiar și mai buni. Astfel unele persoane au devenit mai bune ca și altele. Cel mai mare rang pe care îl poți deține ca jucător de șah este de Mare Maestru. Cel care a demonstrat că este cel mai bun dintre acești Mari Maeștri se numește Campion Mondial.

Unul dintre cei mai influenți Campioni Mondiali ai șahului este Garry Kimovich Kasparov. Născut în timpul Uniunii Sovietice a fost de mic deprins cu jocul de șah, acesta fiind jocul cu care se mândreau cel mai mult rușii la acea vreme. Observându-i-se afinitatea pentru șah, acesta a fost încurajat și a excelat în materia șahului ajungând în 1980 la vârsta de 17 ani un Mare Maestru. Continuându-și cariera, el devine în anul 1985 cel mai bun jucător de șah, un Campion Mondial și a reușit să își păstreze titlul timp de 15 ani- o perioadă de timp remarcabilă. În această perioadă a jucat cu mulți adversari construindu-și o rivalitate cu Anatoly Karpov- un alt mare șahist rus- care a rămas în istorie.

Tehnologia a făcut ca tot în acea perioadă calculatoarele să înceapă să devină mai performante și mai accesibile publicului. Aceste calculatoare se bucurau de o putere de calcul imensă, mult peste limitele umane, așa că unii oameni s-au gândit că ar fi o unealtă ideală pentru a perfecționa jocul de șah. Astfel apar numeroase variante de roboți care învață singuri sau utilizând o baze de date să joace meciuri de șah. Programele folosite au fost ajustate, reinterpretate, rescrise de numeroși oameni și au ajuns să poată înfrânge jucători tot mai buni de șah.

A ajuns într-un punct în care, inevitabil, a atras atenția Campionului Mondial, Garry Kasparov care a dorit să joace un meci cu acest program pentru a-i testa abilitățile. Prin urmare în anul 1996, Garry a participat la 6 meciuri de șah cu acel robot denumit Deep Blue- Kasparov reprezentând umanitatea, iar Deep Blue avansul tehnologic. Primul meci a fost decisiv, Kasparov pierzând pentru că a luat o atitudine mult prea agresivă și greu de calculat pentru un om, și-a asumat riscuri care au ieșit în defavoarea lui, însă a învățat din greșeli. A II-a rundă s-a terminat cu victoria lui Kasparov aducând scorul în balans. Pe lângă aceasta și-a dat seama de majora problemă a robotului. Era prea materialist. Nu înțelege conceptul unui sacrificiu pentru a obține o poziție superioară sau un atac devastator. Următoarele două runde au fost remize, iar a V-a rundă a fost din nou o victorie pentru umanitate. În a VI-a rundă apare cea mai bună execuție a planului împotriva robotului.

Jocul începe cu o transpoziție într-un gambit al damei pe partea albă- a lui Kasparov. Deep Blue răspunde cu una dintre cele mai solide deschideri: apărarea slavă (mutările : 1.Cf3 d5 2.d4 c6 3.c4 e6). Următoarea mutare este una neobișnuită în acea poziție: 4.Cbd2 care denotă că Kasparov dorește un meci mai lent. După aceea fiecare își continuă dezvoltarea. În scurt timp se schimbă niște pioni în centrul tablei: cxd4 8.exd4, totul încă făcând parte din teorie. Fiecare își termină dezvoltarea și fac rocada pentru a-și apăra regele. Fiind la mutare, calculatorul încearcă să forțeze pasul încet al meciului, ajungând cu calul poziția f4- pe partea de tablă inamică și atacând nebunul alb de pe d3, însă Kasparof se retrage încă păstrând un plan de atac asupra regelui negru. Planul era simplu: de a pune piese pe pătrățele cât mai avantajoase și a aștepta pentru

calculatorul să se autodistrugă. Asta s-a și întâmplat. Calculatorul încearcă să atace tura de pe el prin mișcarea Nb4, însă este rapid înlăturat. Prin aceasta, Garry începe să controleze cât mai mult teren din tabla de joc, reducând activitatea nebunului negru al robotului. Mașinăria încă încearcă să creeze un atac, însă poziția lui Garry este prea stabilă și jucătorul real, văzând că oponentul pierde vremea, profită prin acumulare a tot mai multor pătrățele, începând să sufoce piesele negre și lăsându-le fără spațiu de manevrare. În scurt timp negrul este lăsat fără opțiuni, aflându-se în totalitate în palma Marelui Maestru și în cele din urmă cedează retrăgându-se din partidă.

Încă programele nu erau destul de bune pentru a câștiga împotriva Campionului Mondial, așa că au mai lucrat un an la ele. În 1997 umanitatea nu a mai performat la fel de bine. Deep Blue a reușit să câștige cu o victorie împotriva celui mai bun jucător de șah. Astfel au început calculatoarele să depășească oamenii, dar reacția publicului a fost per total una pozitivă. În frunte cu Garry Kasparov, jucătorii de șah au început să adopte idei și metode ale calculatorului. În prezent, un calculator bun și o bază de date sunt esențiale pentru orice șahist care dorește să performeze. [6]

„Regele se-clină și ucide” de Herta Müller

În literatură șahul poate fi reprezentat ca o sabie cu două tăișuri. În opera autoarei laureate a Premiului Nobel Herta Müller, „Regele se-clină și ucide”, se pot observa două perspective asupra șahului: șahul ca metodă de evadare dintr-o lume neiertătoare reprezentată de însăși bunicul autoarei sau șahul ca formă de subjugare și de manifestare violentă a puterii reprezentată de autoare. Pentru a putea înțelege punctul de vedere al celor doi trebuie să privim în trecut, la istoria fiecăruia.

Bunicul Hertei Müller era un membru al minorității germane care trăia în România. În Primul Război Mondial, a ajuns prizonier într-un lagăr al unei companii. Așa l-a întâlnit pe frizerul temniței, un șahist înrăit, care și-a adus setul de șah până pe front și cu care bunicul s-a împrietenit. „Frizerul avea o patimă – juca șah oricând și oriunde apuca. Luase cu el la război jocul de șah de-acasă. În neorânduiala vieții de pe front, frizerul pierduse șapte dintre piesele jocului său de șah” [7]. Între timp, din cauza condițiilor lagărului, părul deținutului a început să cadă. Observând că părul prietenului se tot rărea, frizerul i-a tratat pielea capului cu sevă stoarsă din frunze. Aceasta în timp a dus la creșterea părului la loc, mai bogat și mai negru decât îl avuse el vreodată. Pentru a-i întoarce favoarea frizerului, bunicul autoarei a cioplit din doi copaci găsiți în curtea lagărului piesele lipsă de șah ale frizerului. Și pentru că piesele sculptate i-au devenit dragi, bunicul autoarei a început să joace și el șah alături de frizer. „A învățat deci să joace șah. Asta nu numai că i-a scurtat urâtul unor lungi zile de așteptare, dar a fost și un sprijin: când jucai, capul și degetele tale participau dacă nu la viața adevărată, măcar la o variantă a ei.” [8]

Astfel este foarte ușor să înțelegem de ce pentru bunicul autoarei, jocul de șah devine o patimă și o formă de salvare dintr-un univers concentraționar la fel ca și în cazul frizerului. Evadarea într-o lume pe care o putea simți, în care avea un rol și un obiectiv a fost o tentație de nerefuzat, mai ales în situația lui de prizonier lipsit de orice bun și de orice rost. Șahul a oferit soluția în viața sa anostă, iar el nu a ezitat să o primească. La întoarcerea lui acasă și-a confecționat propriul său joc de șah: „Mai întâi pionii, a zis, fiindcă înainte de război fusese țaran* și fiindcă voia să se întoarcă acasă și să redevină țaran.” [9]

*În limba germană pionului i se spune „bauer” care înseamnă țaran.

Autoarea însă nu a fost atrasă în vre-un fel spre a juca șah. Din această cauză bunicul se îndoia de facultățile ei mintale, părere care micuța fetiță nu încerca în vre-un fel să o îndrepte. Ea vedea doar piesele și nu asemăna jocul de șah cu nimic mai mult decât cu un joc plictisitor. Dintre toate, piesa ei preferată era regele deoarece el era de obicei o piesă înaltă și frumos decorată care atrăgea privirea oricui. Gândirea copilăroasă asupra șahului persistă în anii ei de maturitate. Ea folosește cuvântul „rege” în loc de mult mai

însământătorul „tiran” pentru că „Cuvântul <König> [Rege] sună catifelat.” [10]. Totuși acest motiv al înlocuirii cuvintelor are și un alt rol. Chiar dacă era copilăros să nu spui lucrurilor pe nume, ea nu putea să se exprime în alt fel. Din cauza cenzurii foarte restrictive și devenite în final letale a comuniștilor, Herta Müller a fost pusă în situația de a constata moartea a numeroși prieteni. Scriitorii ca ea, care se impuneau regimului, erau eliminați unul câte unul de „rege”. Atunci ea a înțeles că șahul este diferit de realitate. A înțeles că regele din șah e diferit de cel real. În timp ce piesa de joc, chiar dacă a primit un nume cu o mare semnificație, era doar un caracter speriat care necesită protecție, adevăratul rege, tiranul comunist, era cel ce ucide. El era motivul restricțiilor, al durerii și era imposibil de scăpat de el, deoarece atunci când se înclina, elimina pe oricine care îi era împotriva: „Regele de la oraș nu te lăsa să-i ghicești slăbiciunile: când se împleticește, zici că se înclină, dar el se-nclină și ucide.” [11]. Când în sfârșit a scăpat de rege mutându-se în Germania, el reușește să o învingă din nou. Cel mai bun prieten al ei care a insistat să țină legătura cu ea și care își asuma riscurile care veneau odată cu aceasta a fost ucis de regele ce s-a înclinat iar.

În cartea Hertei Müller, șahul oferă o formă de evadare din prezentul insuportabil, o formă de delectare din prezentul insuportabil, o formă de delectare a minții celor dispuși să caute soluții. Jocul este liantul unei prietenii, a unui parteneriat al evaziunii dintr-o situație sumbră, care pe cei mai puțini dispuși la căutarea unei soluții i-a dus la moare.

„Gambitul damei” de Walter Tevis

Șahul i-a cucerit și pe cititorii cărții „Gambitul damei” de Walter Tevis, publicată în 1983, dar tradusă în limba română abia în 2020. Pandemia a fost mai ușor de suportat datorită miniserialelor, precum cel realizat pe baza acestei lecturi și care a devenit în scurt timp, una dintre cele mai vizualizate drame de pe Netflix. Fiind lansată în 2020, filmul impresionează prin acuratețea jocurilor de șah prezentate, acestea fiind puse la punct de maestrul Garry Kasparov și Bruce Pandolfini, care au creat aproximativ 500 de mișcări de șah în cadrul miniserialei, stabilind astfel un nou record numeric în domeniul cinematografului. Datorită serialului, au crescut vânzările cărții publicate în urmă cu 37 de ani, aceasta devenind un nou bestseller internațional. În Federația Internațională de șah s-au alăturat mai multe femei decât în ultimii cinci ani la un loc și aproximativ 20 de milioane de copii. Astfel, cartea a stârnit curiozitatea multor cititori, încurajând tinerii să-și urmeze visul. Dar cum a reușit cartea să ajungă la sufletul publicului? Tocmai prin intermediul unei protagoniste cât se poate de umane, care a fost dezbrăcată de toate iluzia perfecțiunii fiind prezentată în manieră realistă. Motivul șahului a depășit scopul de a instrui și a intrat în zona sentimentală, devenind un cadru în care cititorii se pot regăsi.

Totuși, la ce se referă titlul cărții? Maria Dosei, traducătoarea în limba română, ne vine în ajutor cu prima ocazie, chiar în prefața romanului. „În șah, gambitul presupune sacrificarea unei piese albe în deschidere (cel mai adesea un pion sau dama), în scopul obținerii unui avantaj.” spune ea. „Femeie într-o lume interzisă, o lume a bărbaților, a regilor șahului, Beth Harmon este un pion „orfan” care se transformă în regină (damă) jucând gambitul. Ea pune piedică pe rând adversarilor cucerind fără milă tabla de șah, de pe rândul al doilea-orfelinatul Methuen-până pe rândul opt, la Moscova.” [12]

Această ficțiune istorică urmărește așadar, evoluția psihică și morală a unei fete orfane, Beth Harmon, care își depășește condiția precară, fiind salvată de lumea enigmatică a șahului. Problema este însă, perioada în care trăiește: anii '50, o lume clădită pentru bărbați, în care rolul femeii se limitează la întreținerea casei și creșterea copiilor, domeniu în care totuși, unele mame nu excelează, asemenea mamei lui Beth, care în pragul disperării amplificate de adicției, provoacă un accident de mașină, cu speranța de a salva societatea nu doar de propria persoană dezamăgitoare, dar și de fiica sa. Supraviețuind, micuța Beth ajunge la orfelinat,

acolo unde primește de la personalul școlii calmante, pentru care dezvoltă cu rapiditate o dependență. Astfel, mintea sa de geniu se orientează ușor-ușor, către vicii de necontrolat, în speranța de a-i distra gândurile de la tot ce o înconjoară, pentru a se putea concentra pe singurele momente ale zilei în care își poate satisface potențialul: vizitele făcute în subsol bătrânului îngrijitor, domnului William Shaibel, care a acceptat la insistențele fetei, s-o introducă în lumea șahului.

În loc să-și petreacă nopțile odihnindu-se, Beth își ia „tabletele albastre” și cu ajutorul lor, își proiectează prin puterea minții, o tablă de șah pe tavan, pe care să-și poată exercita cunoștințele. Deși inițial, îi vine cu greu domnului Shaibel să-i permită tinerei să câștige sau să joace cu albul, care are privilegiul de a muta primul, este impresionat de talentul lui Beth și îi face cunoștință în cele din urmă cu domnul Ganz de la liceul Duncan. Acesta antrenează o echipă de șah formată exclusiv din băieți, care în ciuda reputației lor, sunt învinși cu ușurință de Beth, fată ce joacă cu toți membrii clubului deodată, trecând de la o tablă la alta și mutându-și pionii înainte ca adversarii să-și conceapă măcar următorul pas.

După patru ani de așteptare, Beth este adoptată de un cuplu fericit doar în aparență, căci doamna Alma Wheatley este părăsită de soț și lăsată să-și găsească în curând alinarea, prin intermediul alcoolului, un nou model de feminitate vulnerabilă fiindu-i construită lui Beth, care-și continuă ascensiunea în jocul șahului, pe care ajunge să-l înțeleagă din ce în ce mai bine. La un turneu local, îl întrece pe maestrul Harry Beltik și este prezentată într-o revistă de șah drept un copil minune. Mama adoptivă îi remarcă potențialul, dar și ocazia de a profita financiar din competițiile pe care Beth le câștigă rând pe rând, astfel cele două femei călătoresc de la o destinație la alta, schimbându-și radical stilul de viață, de la unul modest și întreținut prin economii, la unul de o eleganță extravagantă.

De la prima doză de bere însă, Beth realizează că leacul pentru probleme precum inima sa frântă de carismaticul șahist, D. L. Townes, poate fi alcoolul. Așadar, Beth este atrasă într-o nouă adicție, despre care doamna Wheatley nu știe, deoarece chiar dacă este o mamă afectivă, este și una absentă din cauza depresiei pe care încearcă s-o controleze cu pahare de Martini. Răpusă de afecțiuni ale ficatului, mama adoptivă moare și o lasă pe Beth din nou, singură. Prin urmare, tânăra învață să muncească pentru tot ceea ce deține, însă geniuul său se apropie periculos de pragul nebuniei, din cauza relației sale din ce în ce mai strânse cu alcoolul. Ajutată să evolueze de persoane importante în lumea șahului, precum Harry Beltik, care îi dezvăluie partea teoretică a acestui joc, din moment ce Beth se bazează întotdeauna pe intuiție și care îi recită dintr-o scrisoare a lui Diderot: „Este stupid să riști să-ți pierzi mințile de dragul vanității.” [13], dar și de Benny Watts, care are o impecabilă capacitate de analiză rapidă și care-i spune: „Simți neputință. Dar trece și toate te fac să crești.” [14], Beth ajunge printre cei mai buni jucători din lume, fiind gata să participe la campionatul din Moscova, unde învingându-l pe Marele Maestru Vasily Borgov, și-ar îndeplini obiectivele. Însă pentru a reuși, Beth realizează că are nevoie de mintea limpede și alege într-un final, calea cea dreaptă în detrimentul celei ușoare: cere ajutor pentru ca să-și lase dependența de alcool în urmă.

Privită cu mai multă atenție, Beth Harmon este în șah, pionul care a devenit regină, cândva o fetiță abandonată, săracă și fără țel, ajunsă o personalitate recunoscută pentru pasiunea sa, în care devine o expertă mult mai pricepută decât bărbații care au încercat totdeauna s-o domine. „Nu avea să mai fie o lume a bărbaților când ea, Beth, avea să pună capăt poveștii asteia!” [15]. Prinsă între două repere feminine care lasă de dorit, mama biologică și cea adoptivă, Beth este o inspirație pentru toți cititorii cărții sau fanii serialului, întrucât ajunge pe treapta cea mai înaltă a succesului, pornind la propriu, din subsol!

Pentru cei care privesc cu invidie condiția de geniu, Beth le arată murdăria de sub unghiile frumos lăcuite. Calea sa spre succes este a unei femei solitare, care a fost nevoită să suporte disprețul înainte să i se observe talentul și mai apoi, măiestria. Confruntându-se în același timp cu probleme grave, cărora cei din jurul ei nu le acordă importanță, realizează atunci când rămâne fără vreun om alături: „De fapt, se antrenase singură cam toată viața ei.” [16]. Este de înțeles așadar, de ce sunt atât de multe persoane care se regăsesc în povestea

sa, care n-are cum să nu emoționeze publicul larg. „Gambitul damei” vorbește despre probleme grave răspândite dintotdeauna în lumea noastră, precum dependența, abandonul familial, depresia, gândurile suicidale, lipsa încrederii de sine, anxietatea, rasismul, sexismul, tratamentul deplorabil din orfelinate, falsificarea declarațiilor pentru interviuri și altele.

Totodată, v-ați întrebat cum reușește scriitorul să descrie atât de veridic fiecare mutare de pe tabla în alb și negru? Mulți ignoră nota autorului, însă ea merită citită. Pe lângă recomandările de cărți și reviste pe care le-a primit Walter Tevis în scopul documentării sale, textul său a fost corectat de maestrul național Bruce Pandolfini, pentru a-i șterge cu radiera orice greșală tehnică. Așa se explică mutările complicate și precis descrise din jocurile care se regăsesc în carte, precum cele cu care Benny Watts a învins-o pe Beth: „Fără pion, el îi putea da șah cu turn-nebun, pentru că acum era deschisă diagonala nebunului. Se putea proteja retrăgându-și calul și mutând un turn în locul acestuia, dar nu avea să dureze, pentru că, înțelese ea cu oroare, calul lui, atât de inocent poziționat, avea să-i blocheze ei regele.” [17]. Din moment ce nici măcar autorul nu este un expert în arta șahului, oricare doritor să-i citească opera ar trebui să-și lase grijile la o parte, deoarece cartea nu este destinată exclusiv jucătorilor de șah! Înainte de toate, „Gambitul damei” este povestea de viață a unei persoane pline de cicatrici, defecte și calități. O poveste despre vindecare. De altfel, recenzia care spune tot ceea ce-i bine de știut înainte de a citi această lectură este: „« Trebuie să-mi placă șahul?» – întreabă oamenii când le recomand cartea. Vă promit că oricine s-a simțit vreodată pierdut, respins sau subestimat, dar speră cu înverșunare că ceva din interiorul său i-ar putea salva cumva viața, va iubi această carte.” – The New Yorker.

Până la urmă, atunci când oamenii aud termenul „șah”, puțini capătă o lucire în ochi, din moment ce există atât de multe reguli și tactici de reținut pentru cei care n-au o pasiune înnăscută în acest sens. Astfel se explică reținerile pe care le au cei care încă n-au ascultat ce are Beth de împărtășit. Totuși, în urma publicării acestei cărți, șahul s-a bucurat de o popularitate crescândă, nemaivorbind despre ce-a reușit să stârnească miniserialele pe internet.

Chiar dacă în trecut, în majoritatea cărților care tratau tema șahului, preocuparea era aceea de a explica partea tehnică a jocului, „Gambitul damei” prezintă pe lângă partidele memorabile, viața unei șahiste excepționale și în același timp, a unei persoane marcate de cicatrici.

Preocupată să-și perfecționeze tehnica în jocul de șah, Beth Harmon a uitat să lucreze la sine, pasiunea devenindu-i obsesie ce-a suprimat fericirea din viața sa. Unul dintre mesajele profunde ale cărții îl transmite mama adoptivă a protagonistei, sub forma unei lecții de viață demne de a fi reținută.

„-Te-ai gândit că poate e nevoie să lucrezi și la tine? Nu există doar șahul pe lume.

-Asta știi eu să fac.

Doamna Wheatleay oftă din rărunchi.

-Experiența m-a învățat că ceea ce știi nu este neapărat și ceea ce contează cel mai mult.

-Și ce anume contează?

-Să simți că trăiești. Să crești, în toate sensurile, spuse doamna Wheatleay pe ton decis. Să-ți trăiești viața.” [18]

Concluzii

Se deduce prin lectura cărților amintite, ce rol important are șahul în viețile celor pasionați de acest joc. Desigur, cu toții suntem salvați din punct de vedere emoțional de pasiunile noastre, însă pentru unii singurul prilej de a-și depăși condiția o reprezintă excelarea în domeniul la care se pricep cel mai bine; și până la urmă, în ce se obțin rezultate avantajoase, dacă nu în domeniile care ne fac o deosebită plăcere? Șahul, un sport pe care puțini îl înțeleg și ajung să-l iubească, necesită atât de multă putere de anticipare, exercițiu și

spirit de competiție, încât ideea de a opta spre un stil de viață dedicat în exclusivitate acestuia, este greu de imaginat. Totuși, șahul n-a încetat niciodată să valorifice oameni care de altminteri, ar fi fost trecuți cu vederea, devenind acel colac de salvare care a ajutat mulți naufragați să-și găsească malul.

Bibliografie

- [1] [Interactiv]. Available: [https://ro.wikipedia.org/wiki/%C8%98ah_\(joc\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/%C8%98ah_(joc)).
- [2] [Interactiv]. Available: <https://www.ichess.net/ro/blog/chess-quotes/>.
- [3] M. Sadoveanu, „Aventurile șahului sau Soarele în baltă,” Ion Creangă, București, 1980, p. 10.
- [4] M. Sadoveanu, „Aventurile șahului sau Soarele în baltă,” Ion Creangă, București, 1980, p. 10.
- [5] [Interactiv]. Available: <https://wesport.ro/stiri/19-18-lucruri-pe-care-nu-ti-le-a-spus-nimeni-despre-sah-6205>.
- [6] „Deep Blue versus Garry Kasparov,” [Interactiv]. Available: https://en.wikipedia.org/wiki/Deep_Blue_versus_Garry_Kasparov#:~:text=Deep%20Blue%20versus%20Garry%20Kasparov%20was%20a%20pair%20of%20six,Deep%20Blue%20by%203%2F2-2%2F2..
- [7] H. Müller, „Regele se-nclină și ucide,” Humanitas fiction, 2003, p. 44.
- [8] H. Müller, „Regele se-nclină și ucide,” Humanitas fiction, 2003, p. 45.
- [9] H. Müller, „Regele se-nclină și ucide,” Humanitas fiction, 2003, pp. 45-46.
- [10] H. Müller, „Regele se-nclină și ucide,” Humanitas fiction, 2003, p. 43.
- [11] H. Müller, „Regele se-nclină și ucide,” Humanitas fiction, 2003, p. 55.
- [12] W. Tevis, „Gambitul Damei,” Bookzone, 2020, p. 11.
- [13] W. Tevis, „Gambitul damei,” Book Zone, 2020, p. 254.
- [14] W. Tevis, „Gambitul Damei,” Bookzone, 2020, p. 261.
- [15] W. Tevis, „Gambitul Damei,” Bookzone, 2020, p. 326.
- [16] W. Tevis, „Gambitul Damei,” Bookzone, 2020, p. 374.
- [17] W. Tevis, „Gambitul Damei,” Bookzone, 2020, p. 193.
- [18] W. Tevis, „Gambitul Damei,” Bookzone, 2020, p. 210.